

Иван Вазов
„Травиата“

Зимното слънце беше добре в стаята ми. Един голям златен сноп зари, широк колкото прозореца, през който минаваше, падаше наклонно въз килима и се пречупваше в един ъгъл на писмения ми стол, от което озареният къс на сукното пламваше в ярка зеленина.

Аз поканих доктора М. да се отмести на сянка, защото във време на разговора той нечувствително беше поместил стола си към прозореца и главата му, оплешивяла вече над челото, се намираще сега под правия удар на слънчевия сноп.

– Не, аз нарочно дойдох под слънцето, аз обичам зарите на слънцето. Слънцето е здраве – каза той и продължи разговора си, който имахме.

В това време на улицата засвири латерна и полека отмина.

Докторът се послуша с видимо удоволствие в талазливите звукове на инструмента, които постоянно слабнееха.

– Аз обичам музиката, обичам звуковете въобще – каза той.

– Странно деликатни вкусове у един резач на човешко месо: зарите и звуковете! Докторе, ти очевидно си сбъркал призванието си – забелязах му шеговито.

– Нерон е гледал пожара на Рим и свирил с арфа! Едното не пречи на другото – отвърна докторът със същия тон.

– Разумява се, ще идеш довечера на концерта в „Славянска беседа“?

– Щях да бъда – артистът е европейска знаменитост, – но се отказах.

– Жално! Защо?

– Видях програмата на концерта.

– И тя те не удовлетвори? – попитах аз, зачуден от мъчния вкус на лекаря, защото в програмата влизаха късове от най-прочутите опери.

– Имаше там операта „Травиата“.

– Толкоз по-добре.

– Аз не мога да търпя „Травиата“, отвращавам се даже...

Като видя растящото ми удивление, той поясни:

– „Травиата“ е божествена музика, тъй я наричат и русите: „Божественная Травиата“, аз умирах за нея, но вътре в една нощ я намразих за през целия си живот.

– Коя нощ?

– Аз я намразих през нощта на 30 май 1891 година и оттогава не мога да я слушам, без да ми настръхнат косите, без потръпване и ужас. Тя е свързана със страшни спомени за мене.

– Но каква е тази дата 30 май?

– Нея нощ, по 11 часа, ме преведоха жандарите а 3-и участък от 4-и, дето бях хвърлен от тринайсет месеца. Ти знаеш, че аз лежах в затвора по Белчевото дело?

Докторът се намръщи, па продължи.

– Трети полицейски участък беше къщата до хотел „Люксембург“ на Алабинска улица. В нея къща беше и помещението на градския съвет тогава. Часовите стражари с байонети в гърба ми въведоха ме в широка тъмна стая, дето едвам мъждееше от стената една ламбица. Захванах да мисля аз. Не беше на добро, дето ме преведоха тука: за трети участък се чуваха най-лоши работи. Нямах за лежане ни постелка, ни завивка, само едни голи дъски, покрити с прах и пепел. Въздухът вонеше от миазми на близък отворен гириз... Додето се разхождах насам-натам и събирах мислите си, през стените се чу музиката на „Травиата“. Свиреха в градината на „Люксембург“. Колкото и да бях смутен, тия божествени звукове поусладиха душата ми. Аз страшно бях влюбен в тази опера. Напрегнах уши да чуя, да не пропусна ни най-слабия тон. От една страна, се тревожех, че ме туриха тука, в нова неизвестност, от друга страна, се зарадвах, понеже всяка вечер до среднощ щях да се разтушавам с концертите. Щях така да имам един вид другар, една жива твар, така да кажа, с която да си съобщавам чувствата и да си разсейвам мрачните мисли на затворническия живот... Помисли си: в 4-и участък тринайсет месеца цели не чух не музика, ами и уличния шум не чух, ами и човешки глас: стражарят, що ми носеше да ям, бе му забранено да говори. Когато певицата свърши, мен ми се искаше да се присъедина към ръкоплясканията.

Докторовото лице се замрачаваше повече и повече; очите му паднаха на земята, той остана замислен.

– От това, което ми казваш, аз разбрах едно: че ти, напротив, имаш причина още повече да си признателен на тая чудесна „Травиата“.

Докторът ме погледна значително, като че ми казваше: „Чакай, не съм свършил още“, и продължи своята спокойна, равна реч, каквато му беше свойствена, без риторически украшения, и която аз се мъча по възможност да предам тука с пълната простота и искреност, която я запечатваше.

– Публиката ръкопляска с възхищение и с бис, и аз се приготвих пак да слушам певачката, която трябваше да повтори. Тя запя пак операта. Ненадейно чувам нейде близко, като изпод земята, едно изохкване: „леле мале!“, и друг шум: „бух!“, пак: „леле, мале!“, и пак: „бух!“ и все

тъй „леле, мале!“ , „леле, мале!“ , и след всяко едно – „бух!“ „Травиата“ цепеше въздуха, но аз вече я не чувах. Косата ми щръкна, пот затече по челото ми. Приблжих до прозореца, който намерих забравен полуотворен – от това и гласовете дохождаха до мене. Надникнувам и що да видя? Прозорчето на избата, което гледа в коридора, наравно със земята, осветено. През него видях какво ставаше в избата, отдето идеха гласовете. Там имаше четирима прави хора – стражари, – а на земята прострян един вързан човек, така увит с въже и неподвижен, щото ако да не издаваше глас, щях да го взема за някой друг предмет. Тоя човек го биеха и той реवेशе. Кой беше? Не познах. Като намерих този добър пост, аз реших да гледам какво ще стане по-нататък. Гнусно ми беше онова зрелище на средновековни зверцини; но нямах сила да се откопча от прозореца. Потът се лееше като град. Аз очаквах същото с мене. Сега разбрах защо ме преведоха тая нощ тука. Тоя зимник нарочно бе място за инквизиция. Да не бяха забравили прозореца, нямаше и аз нищо да чуя през дебелата стена, макар че обладавам остър слух, какъвто обикновено се образува у ловците... Благодарение на тоя мой остър слух аз чувах ясно тия подземни викове „леле, мале!“ и ударите по човешко тяло. Тия удари не бяха от тояга – тоягата прави друг звук, – а от прочутите пясъчни торби, за които много бях слушал, додето бях свободен. Сега виждах с очите си и слушах с ушите си тия ужаси – вързан човек, посред нощ, под земята да изтезават така жестоко! Главата ми бръмчеше. Усещах като че съм в някое безизходно място, обиколен от чудовища и ужасни гадове, готови да ме разкъсат... Четири-пет минути пауза. Рекох: „Свърши се, сега мой ред иде...“ Не, пак захванаха: „бух“ и „олеле, мале!“ и страшни охкания. „Мильо! – извика един (хубаво чух, че се извика «Мильо!»). – Завържи му устата!“ Завързаха му устата. Клетникът вече не гъкна. Само звуковете „бух“ не преставаха. А в „Люксембург“ ръкопляскания! „Травиата“ трети път се захващаше и възнасяше из нощния тих въздух. И ръкоплясканията, и те ми се видяха сега по-страшни и отвратителни от скърцането на зъбите в ада. Такива страхотии и такова възхищение едно до друго! Песен и охкания, облеgnати гърбом; от оная страна на зида играе пръчката на капелмайстора, отсам – пясъчната торба. Най-дълбокото варварство на две крачки от най-префинената цивилизация! Та тая цивилизация беше подигравка, богохулство, срам!... „Травиата“ ли? Тя ми се погнуси. Погнуси ми се цяла България! Трябваше да се пролят порои българска кръв, да легнат двеста хиляди руски тела по нашите полета и балкани, та да бъдем честити да видим в свободна България, в столицата ѝ, в пъпа на столицата ѝ, повторение на

сцени от правосъдие и варварщини на мрачните средни векове!

Докторът плюна с омерзение. Захванал спокойно речта си, той не се удържа към края, а кипна като вулкан. Очите му заблестяха от негодувание и от сълзи. Той бършеше усилено с кърпа пота от челото си, който пак бликваше, и ходеше назад-напред из тясното пространство между писмения ми стол и прозореца. Стаята му стана тясна. Той преживяваше изново страданията на оная страшна нощ.

Като си почина, той продължи:

– Настана пак малко мълчание, па се чува стъпки в коридора. Аз треперя. Чувам, че идат много нозе и като че носят нещо тежко. Отминаха моите врата и в другата стая, отляво, строполиха на дъските нещо меко, отпуснато и тежко, като човешки труп, и се чуваше разливане вода от стомна. Никакви гласове не се чуваха. Аз очаквах да се бутне моята врата, за да ме грабнат жандарите и ме заведат в зимника. Докато чаках тъй с примряло сърце, чух слаби охкания в стаята отляво, дето стовариха нещастника. Той се окопитваше и пъшкаше, ама тъй, като човек, който скоро ще умре, който е в агонията си. Аз погледнах през резките, дето светеше. Видях човека развързан, но все прострян. Не го познах; тая физиономия не бях виждал друг път. Лицето му беше мокро от нещо червено около устата. Той беше проблювал кръв. Бяха го удряли в гърдите. Само от това може да се случи такова нещо... До заранта и през деня не чух да му се даде медицинска помощ. Поне мен да бяха извикали... Той все пъшкаше и агонизираше. Чак на другия ден доктор влезе само една минута при него. Аз чух, че му каза само тия думи: „Проклети сине! Тъй ти се пада! Пукни!“ И го испсува на майка, па си излезе, без да го прегледа. Аз се възмутих! Това беше по-голямо безчовечие и от стражарското! Само в България свещената наука може да се опозори от такива характери!... Още един ден се мина и болният изчезна из стаята...

– Какво стана?

– Научих се чак после, след пет месеца, когато бях оправдан от военния съд и освободен. Той бил нещастният, който бе арестуван по същото дело, по което и аз, невинно. Същата оная нощ и той бил приведен от други участък в тоя при „Люксембург“. От участъка бил занесен нощно време в болницата, а от болницата, пак нощно време, в гробищата и закопан неопят!

Ти разбираш сега, че аз не мога да ида на концерта, дето има да се свири „Травиата“.

Докторът имаше право.

КРАЙ

Източник: Словото
Набиране: Надежда Владимирова

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/3817>]